

K ZÁKLADNÍM POJMŮM VŠEVOJSKOVÉ TAKTIKY

V současné době vystupuje stále více do popředí otázka *jednoznačnosti* používaného pojmového aparátu ve vševojskové taktice, jakožto základního předpokladu při formalizaci taktických úloh. Z vlastní praxe znám, jak často narážíme na *víceznačné* pojmy, které nejsou přesně definovány. Např. „poměr sil“ je sice obecně používán v teorii i v praxi zcela samozřejmě, aniž by byl definován a pak také zdůvodněn potřebný poměr sil např. pro útok nebo obranu apod. Dokonce Vojenský terminologický slovník Vševojsk-52-1, vydaný v r. 1966 tento pojem vůbec neuvádí. A tak bychom mohli pokračovat v dalších pojmech.

Nejprve k samotnému vědnímu oboru — vševojskové taktice (dále jen *taktika*). Taktika splňuje všechny základní předpoklady, kladené na vědu, neboť

- má svůj předmět,
- má specifické metody zkoumání,
- její poznatky jsou použitelné v praxi,
- své poznatky třídí na základě zákonitostí vědecké logiky,
- metodologickým základem je marxistická filosofie,
- je otevřeným systémem.

Taktika je věda, která zkoumá zákonitosti bojové činnosti. Rozpracovává obsah, cíle, zásady, formy, metody a prostředky bojové činnosti. Taktika — je teorie, věda o bojové činnosti. Bojová činnost je společenský jev, je tedy praxí taktiky. Podle mého názoru nelze dělit taktiku na obecnou a aplikovanou, jak uvedl ve svém článku pplk. Ing. Muroň (VM č. 2). Veškerá vědecká činnost musí být zaměřena k využití v praxi. Jen tehdy se stává hybnou silou vývoje. Zcela správná je snaha poznat podstatu základních jevů v boji. To by ovšem nemělo znamenat kategorické oddělení tzv. obecné a aplikované problematiky. Obojí je jednotné. Např. stanovení zásad (principů) boje vychází zcela zákonitě z dosavadního vývoje bojové techniky apod. a naopak. Zavedení ZHN do výzbroje si vyžádalo vypracování zcela nových zásad vedení bojové činnosti. Jestliže dříve (ještě do nedávné doby) převládalo ve vývoji taktiky empirické

a popisné stadium, stavící své závěry převážně jen na vyhodnocování praktických zkušeností a jejich popisu, pak poslední doba je charakterizována snahou o *kauzální* pojetí taktiky, tj. o hledání příčin a souvislostí jevů, ve vysvětlování *podstaty* jevů. Teprve toto pojetí ji zcela oprávněně řadí mezi vědy.

Je nepochopitelné, že v oblasti shromažďování a vyhodnocování faktů v boji máme dnes ještě velké mezery i v materiálech lehce dostupných. Např. při výcviku v naší armádě proběhne každý rok mnoho ostrých bojových střelb z tanků, děl apod. Víme sice jak daný útvar splnil své úkoly podle jeho hodnocení, ale přitom nesledujeme např. procento zásahů na udržité dálky v různých situacích atd. Přesto právě tyto údaje by mohly být statisticky vyhodnoceny a mohly by přispět k definici poměru sil, ke stanovení požadavků na konstrukci nových zbraní, k optimálnímu využití dané zbraně a jednotky apod.

Úplně jinak stojí otázka „co učít na vysoké vojenské škole“? To je podle mého názoru ovšem věc ne vědního oboru (taktiky), ale speciální pedagogické disciplíny — metodiky taktiky. Vybudovat tuto metodiku, to je v dnešní době přední, závažný úkol vědeckých pedagogických pracovníků vojenských vysokých škol, zvláště v souvislosti s novým modelem školy. Touto problematikou se zčásti (jen v otázce výběru, obsahu učiva) velmi podnětně zabývá pplk. Ing. Muroň.

PŘEDMĚTEM TAKTIKY JE BOJOVÁ ČINNOST

Hlavním cílem taktiky je odhalení zákonitostí bojové činnosti, tj. její podstaty, odhalení příčinné vazby jevů a na základě toho stanovení zásad, metod, forem, prostředků boje a jejich účelné organizační členění. Vzhledem k tomu, že bojová činnost je dvoustranná záležitost, je nutné sledovat vývoj taktiky v armádách pravděpodobného nepřítele, vyhodnocovat jeho názory a využívat jich.

Úkoly taktiky:

1. zkoumá podstatu boje a vliv jednotlivých faktorů
2. zkoumá organizační a zbraňové systémy a jejich vliv na vedení bojové činnosti
3. zkoumá obecné zásady řízení bojové činnosti
4. zkoumá formy, metody přípravy a vedení bojové činnosti
5. přijaté závěry verifikuje v praxi a na základě toho zpracovává nové bojové řády (nebo je upravuje)
6. stanovuje požadavky na nové zbraně, techniku apod.
7. udržuje těsný kontakt s ostatními vědami (studuje možnosti využití vynálezů, závěrů a metodických postupů ve vojenské teorii a praxi)
8. studuje a vyhodnocuje taktiku pravděpodobného nepřítele

Boj (podle Vševojsk-52-1) je „cílevědomá činnost vojáků, jejímž cílem je fyzicky zlikvidovat nepřítele a zbavit ho schopnosti k odporu. Je jediným prostředkem k dosažení vítězství.“

Bojová činnost podle stejného předpisu je „souhrn veškeré činnosti vojsk, směřující k dosažení vítězství nad nepřítelem v boji“.

S formulací bojová činnost plně souhlasím, neboť v tomto znění je nadřazena pojmu boj. Součástí bojové činnosti je tedy také např. týlové zabezpečení apod.

Boj podle mého názoru je taková část bojové činnosti vojsk, při které bojující vojska působí na sebe bezprostředně konkrétními prostředky ničení. Boj

je vyvrcholením bojové činnosti. Ve svých důsledcích rozhoduje o vítězství nebo porážce. Avšak teprve veškerá bojová činnost směřuje k zabezpečení vítězství v boji. Bojová činnost je vedena lidmi a bojovou technikou v prostoru a v čase. To odráží složité vztahy těchto faktorů jako nositelů podstaty boje.

Pro bojovou činnost je třeba stanovit:

- a) *zásady* — iniciativy a aktivity, překvapení, součinnosti, nepřetržitosti, všestranného zabezpečení atd.
- b) *formy (druhy)* — útok, obrana a jejich způsoby zahájení, rozmístění mimo boj
- c) *metody* — vedení útoku, vedení obrany apod.
- d) *prostředky* — zbraňové a organizační systémy

Všechny tyto aspekty je třeba posuzovat a vyhodnocovat v jednotě, v celistvosti. Např. uplatnění zásady iniciativy a aktivity bude rozdílné nejen v útoku a v obraně, ale bude záviset zvláště na konkrétních organizačních systémech apod. Naopak právě zbraňové a organizační systémy podmiňují metody vedení bojové činnosti a i tak působí na vznik nových zásad nebo je kvalitativně mění.

PODSTATOU BOJE JE NIČENÍ PROTIVNÍKA NEBO ZLOMENÍ JEHO ODPORU

Ničení (podle Vševojsk-52-1) „je druh palebné činnosti, jejímž cílem je způsobit nepříteli takové ztráty, aby úplně pozbyl své bojeschopnosti. Je to též činnost, jejímž účelem je zničit nebo poškodit důležité objekty nebo zařízení“.

Podle mého názoru bude vhodné tento pojem poněkud rozšířit. Ničení chápou jako pojem vyjadřující ničení jako výsledek bojové činnosti, bez ohledu na prostředky, kterými bylo dosaženo. Kromě toho bude vhodné ponechat i výraz ničení v užším slova smyslu, kdy chceme vyjádřit čím bylo ničení dosaženo. V tomto případě je třeba uvést vždy např. ničení jadernými údery, dělostřeleckou palbou, letectvem apod.

Ničení je tedy výsledek takové činnosti, která způsobí nepříteli takové ztráty, aby pozbyl své bojeschopnosti. Rozsah potřebného (účelného) ničení nebude zpravidla totální, ale proměnný podle dané situace a bude určován v dialektické jednotě s jinými prostředky působení na nepřítele (např. prostředky morálního působení). Ztrátu bojeschopnosti lze v podstatě dosáhnout ničením:

- a) lidského faktoru (živé síly)
- b) materiálního faktoru (bojové techniky)
- c) kombinací (obou)

Úspěchu v boji lze dosáhnout i znemožněním použití sil a prostředků včas a v potřebném prostoru, což ovšem v důsledku znamená, že v daném prostoru a čase *nemohlo* proběhnout potřebné ničení. Na druhé straně to ukazuje na význam zatarasování a manévru. Nejdůležitější je lidský faktor. Jeho vyřazením pozbývá technika svůj význam. Vzhledem k podstatně vyšší zranitelnosti živé síly než techniky postavila taktika např. zásadu „obrněnosti vojsk“, jejíž realizace možnost vyřazení živé síly značně ztížila. Ničení lze dosáhnout:

- a) u živé síly — fyzickou likvidací — palbou příp. zatarasou
- psychicky — palbou (stressové situace), morálním působením

- b) u bojové techniky — fyzickou likvidací — palbou a zátarasy
— vyřazením (poškozením) důležité části, která zne-
možňuje využití — palbou

V boji používáme oba druhy ničení. Úspěchu v boji zpravidla dosáhneme kombinovaným ničením živé síly a bojové techniky. *Míra ničení* by se mohla stát jednou z rozhodujících otázek určujících kvalitu jednotlivé zbraně, zbraňového a organizačního systému, metod a způsobů vedení bojové činnosti. Jako základní faktory by mohla napomoci definovat poměr sil. Míru ničení bych nazval kvantitativním poměrným vyjádřením jednotlivých zbraní, zbraňových a organizačních systémů z hlediska ničení. Základem jejího určení může sloužit práce s. pplk. Šnobla o poměru sil.

Jak vyplývá z předešlého je nejdůležitějším prostředkem ničení *palba*. Tato kategorie zásadně rozhoduje o výsledku boje. Palba (podle Vševojsk-52-1) je střelba, při níž se plní určitý bojový (taktický) úkol, tj. při níž se střelami umlčuje určitý cíl nebo ničí. Další vysvětlení v předpisu ukazuje spíše na střeleckou stránku problému.

Podle mého názoru je třeba pojem palba chápat v širších souvislostech jako skutečně taktický pojem. Nelze redukovat palbu *jen* na střelbu za účelem splnění taktického cíle. Pod pojem palba bych tedy zařadil veškerou ničivou činnost (nejen střelbu) v boji: tj. údery ZHN (nezávisle na nosiči), palbu dělostřelectva, kulometnou palbu, atd.

Palba je vedena různými zbraněmi, obvykle uskupených v různých zbraňových a organizačních systémech. Stanovení požadavků na kvalitu těchto zbraní, jejich různorodost, organizační členění a určení optimálního využití těchto komplexů v boji je jedním ze základních problémů taktiky.

Bojová činnost je vedena v trojdimenzálním prostoru v určitém definovaném čase. Proto neoddelitelnou součástí palby je *pohyb*. V taktice nám nejde jen o pouhý fyzikální popis pohybu jako pohybu hmotného bodu. Jde nám o pohyb zbraní, zbraňových a organizačních systémů, který má jasný, předem stanovený účel, jehož naplnění lze dosáhnout jen v úzké spojitosti obsahu a formy pohybu. *Jde tedy o manévr.*

Vševojsk-52-1 uvádí, že „manévr je organizované přemístění sil a prostředků v průběhu boje, jehož účelem je vytvořit nejvýhodnější uskupení vlastních sil a prostředků a uvést je vzhledem k nepříteli do časové a prostorové situace pro dosažení rozhodného úspěchu. Může se též provádět manévr materiálem, palbou, zátarasy, dílenskými prostředky apod.“

Jsem toho názoru, že danou definici bude vhodné upravit. Při definici manévru vycházím z těchto zásad:

a) podstatou boje je ničení a hlavním prostředkem ničení je palba. To vyžaduje, aby palba byla vedena do potřebného prostoru a včas.

b) K zabezpečení palby je nutný i manévr zabezpečovacích prostředků (týlových, dílenských apod.).

c) Cílem manévru je vytvořit v daném prostoru a čase převahu *palby*, aby byl dosažen očekávaný výsledek boje. Přitom některé zbraně, zbraňové systémy (v daném prostoru a čase) dovolují jen manévr palbou (tj. přenosem palby) a jiné vzhledem ke své konstrukci a organizačnímu členění potřebují přemístit, aby *mohly vést palbu*. V taktickém rámci platí zásada využití obou těchto možností.

d) Vzhledem k pojetí bojové činnosti nelze pak vztahovat pojem manévr jen na ... přemístění sil a prostředků v průběhu boje, ale tímto pojmem lze vyjádřit i manévr k zaujetí bojové sestavy apod.

e) Manévr má různé formy, které blíže specifikují danou činnost. Pak mluvíme o obchvatu, obejití, přeskupení, vystřídání apod.

Z uvedeného vyplývá, že manévr je organizované přemístění palby, sil a prostředků za účelem dosažení účelného ničení nepřítele v daném prostoru a čase. Vyjadřuje organizované přenesení úsilí. Cílem manévru je dosažení rozhodného úspěchu v boji. To ale znamená, že „umění“ tvořit a využívat manévr je jedním z důležitých úkolů taktiky. Bude nutné odhalit zákonitosti manévru a specifikovat je. Protože takto pojatý manévr je vyjádřen i v rozhodnutí velitele, musí být i ve středu zájmu při tvorbě rozhodnutí.

- a) při tvorbě rozhodnutí (při ujasnění úkolů a zhodnocení situace) ... plán manévru
- b) při rekognoskaci a organizaci součinnosti ... upřesnění plánu a součinnosti
- c) v průběhu bojové činnosti ... upřesňování manévru podle situace a jeho průběhu.

Rozhodnutí velitele je také rozhodnutím o manévru (příčemž podkladem musí být poměr sil). Rozhodnutí jako celek vyjadřuje jak, čím, kde a kdy zničit nepřítele. Součástí ničení je i manévr, který nositele palby usměrňuje v prostoru a čase.

Často se v našem vojenském jazyce používá pojem *úder*. Podle Vševojsk-52-1 „úder je rozhodná bojová činnost vojsk na určitém směru zaměřená k zničení protistojícího nepřítele a jeho bojové techniky“. V druhé části se udává, že úderem se také rozumí mohutná činnost raketového vojska, dělostřelectva a leteckého ... v tom případě podle vojska, které úder provedlo rozlišujeme raketový, letecký nebo dělostřelecký, podle druhu náplně jaderný úder, úder raketami (pumami) s chemickou náplní apod.“.

Úder (podle gen. Rezničenka) je v podstatě spojení palby a pohybu tankových a motostřeleckých jednotek a útvarů s cílem dokončit rozdrčení nepřítele bezprostředním bojem (tj. bojem zblízka). Vyjadřuje rozhodnou a nepřetržitou zteč (protizteč) a rychlé pronikání vojsk na bojištích. Základním prostředkem je palba vysoké hustoty za pohybu a z krátkých zastávek (kulometů, kanónů a ručních zbraní), tedy těch, co jsou přímo účastní v boji.

Jinými slovy síla úderu = síla palby (základ) a pohybu. Ovšem formulace uváděné v rozhodnutí velitelů jako ... s hlavním úderem na směru ... vyjadřují též určitou prioritu, přednost před bojovou činností na jiném směru. V tomto smyslu znamená úder nejen pro vševojskového velitele, ale i pro druhý vojsk soustředění sil a prostředků na směr hlavního úderu ... čili je vyjádřením *úsilí*.

Z předešlého vyplývá, že *úder* je specifický manévr těsně spojený s palbou uskutečňovaný vševojskovými jednotkami s cílem zakončit rozdrčení nepřítele bezprostředním bojem a ovládnout důležité prostory (objekty). Vyjadřuje úsilí. Úder je podporován všemi druhy vojsk.